

MOORD À LA CARTE

Kaartboek van alle goederen van de abdij van Averbode, opgesteld door landmeter Cornelis Lowis, ca. 1650-1680. Detail - [Rijksarchief Leuven, Archief van de abdij van Averbode, nr. 5009](#). U kan dit prachtig vormgegeven kaartboek volledig digitaal bekijken in de zoekomgeving van het Rijksarchief nadat u bent ingelogd met uw account. Gratis registreren kan op [deze pagina](#).

In het Limburgse Rukkelingen-Loon, vlakbij de grens met de provincie Luik, werd in april 1662 een dubbele moord gepleegd. Onze belangrijkste bron daarvoor is geen vermelding in een vonnisregister of een gerechtelijk dossier, maar één van de absolute topstukken van het Leuvense Rijksarchief: het fraai geïllustreerde kaartboek van de abdij van Averbode uit de zeventiende eeuw. Het kaartboek werd vervaardigd door landmeter en architect Cornelis Lewis, die bijna zijn hele carrière werkzaam was voor de abdij. Cornelis bracht in de decennia tussen 1650 en 1680 in opdracht van abt Servatius Vaes alle goederen van de abdij in kaart. Aangezien die goederen verspreid waren over Brabant, Loon en Luik, reisde de landmeter één voor één deze gebieden af.

De dubbele moord in Rukkelingen in april 1662, zoals afgebeeld in het kaartboek van de Abdij van Averbode

Omdat de kaarten niet afzonderlijk gedateerd zijn, is het vaak moeilijk te achterhalen wanneer Cornelis zijn opmetingen precies uitvoerde. Een uitzondering is de kaart van Rukkelingen-Loon, waarvan we kunnen veronderstellen dat de opmetingen in het voorjaar van 1662 gebeurden. Tijdens zijn verblijf in het dorp maakte een dubbele moord op een vader en zoon in de omgeving van het nabijgelegen Hornebos blijkbaar zo'n grote indruk op de landmeter, dat hij besloot de slachtoffers te tekenen in zijn kaart van de abdijgoederen in Rukkelingen-Loon. Bij de slachtoffers, vermoedelijk reizigers, noteerde hij de tekst "*Sijn alhier dese twee wesende vader ende soene de kele afgesneden slaepende door eenen leydtsman als vrintt waekende inden april 1662*". De dader, een *leydtsman* of gids, werd gevat en een maand later berecht en geëxecuteerd. Wie goed zoekt op de [kaart](#) (na inloggen digitaal te bekijken), ziet dat de landmeter eveneens de moordenaar heeft afgebeeld na zijn terechtstelling. Iets verderop van de plaats van de misdaad, aan de weg van Rukkelingen naar Borgworm/Waremme, werd zijn lijk op een rad tentoongesteld. Ook hier voorzag Cornelis een woordje uitleg: "*Hier ligght op een rat ende verot die vader ende soene heeft om gebrocht, inde mey 1662*".

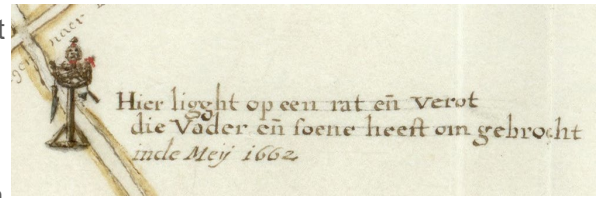

Moord was het zwaarste criminele vergriep. Als men de dader kon vatten - wat vaak niet vanzelfsprekend was - wachtte hem de doodstraf via onthoofding per zwaard of bijl of door radbraking. Waar een onthoofding nog min of meer als een eervolle straf kon worden beschouwd, was radbraking bijzonder gruwelijk en oneerlijk. Bij de traditionele uitvoering ervan werd de veroordeelde op een houten karrenwiel gebonden en werden vervolgens zijn ledematen met een ijzeren staaf kapot geslagen. Als alle botten versplinterd waren, kon een genadeslaag op de hartstreek worden gegeven. Het kwam ook voor dat de veroordeelde al voordien onthoofd werd, zodat de radbraking enkel werd uitgevoerd op diens lijk. Na de onthoofding werd dan doorgaans het hoofd op een paal gespiest en het geradbraakte lichaam op het rad op een hoge staak tentoongesteld aan de rand van het rechtsgebied van de schepenbank.

Radbraken, detail van verhaal met voorstellingen van moord en doodstraf, Abraham Dircksz. Santvoort, illustratie in J. Reynolds, *Tonneel der wereltse rampsaligheden*, Amsterdam (uitg. Gerrit van Goedesbergh), 1667, fol. 671 - [Collectie Rijksmuseum](#)

Afgaand op de tekening van landmeter Cornelis Lewis, lijkt dit het lot te zijn geweest dat de moordenaar in Rukkelingen beschoren was. Executies waren tijdens het ancien régime ook een publieke gebeurtenis, die vaak overdag plaatsvond op een plaats waar veel mensen aanwezig konden zijn, zoals de lokale markt. Zowel de publieke executie als het tentoonstellen van het lijk achteraf, hadden tot doel om anderen met slechte gedachten af te schrikken. Het lijk werd vaak pas enige tijd na de executie begraven in het galgenveld of in andere ongewijde grond, wat meteen verklaart waarom de landmeter vermeldde dat het lichaam van de moordenaar *verot* was.

De terechtgestelde moordenaar

Rukkelingen-Loon, satellietbeelden, geraadpleegd op 22 april 2021 - [Google Maps](#). Bij vergelijking met de zeventiende-eeuwse kaart valt de continuïteit qua bebouwing, wegennet en het natuurlijke landschap op.

Naast de weergave in het kaartboek, tasten we wat in het duister over dit misdrijf. In de gerechtelijke registers van de schepenbank van Kwaadmechelen, Rukkelingen en Pepingen is voor de periode april - mei 1662 maar één vermelding van een strafproces te vinden. Op 21 april kreeg de officier van de heer van Rukkelingen toelating om Gielis Mulcarts en Gertruijt van der Eycken aan te houden. Er wordt echter nergens vermeld om welke reden deze personen in het vizier van de officier kwamen en of hij erin is geslaagd ze aan te houden. Voor hetzelfde geld betreft het dus een heel andere strafzaak. Er zijn daarnaast ook geen verdere stappen in de procedure tegen Muclarts en van der Eycken geregistreerd, en ook in het archief van de schepenbank van Vliermaal - de instelling die bindende adviezen aan plaatselijke schepenbanken gaf inzake strafzaken - is geen spoor van de zaak te vinden. Voorlopig blijft het dus een mysterie wat er zich precies heeft afgespeeld in Rukkelingen in april-mei 1662.